

стимулює негативні емоції в системі “вчитель-учні”. Байдушність до учня, його інтересів, потреб і цінностей негативно впливає і на характер позиції учнів.

Таким чином, не тільки позиція вчителя і характер його відносин з учнями визначають результативність шкільного виховання і навчання. Ефективність педагогічного процесу багато в чому визначається позицією самого школяра, типом його нервової системи, властивими йому особистісними якостями. Умовою, що дозволяє школяру закріпити активну позицію, є досягнення розвинуеного рівня особистісної спрямованості з моменту його вступу до школи. Вчитель зобов'язаний забезпечити таке середовище, в якому дитина усвідомлює себе особистістю. Тільки професійно грамотна педагогічна позиція є засобом активізації позиції школяра та його особистісних досягнень.

Література

1. Аникеева Н.П. Психологический климат в коллективе. – М.: Просвещение, 1989.
2. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки школьников. – М., 1984.
3. Мальковская Т.Н. Воспитание социальной активности старших школьников. – Л.: ЛГУ, 1973.
4. Родари Д. Грамматика фантазии. – М., 1978.

В.І.Антонік, І.П.Антонік

АНАЛІЗ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Проведен анализ развития основных форм образования в Украине за последнее столетие. Особое внимание уделено вопросам динамики количества учебных заведений, кадрового состава учителей школ и преподавателей ВУЗов, вопросам формирования контингента учащихся школ и студентов, а также распределения на работу выпускников учебных заведений.

The paper provides the analysis of the main form of development in Ukrainian education during the last one hundred years. Special attention is given to the quantitative indices of educational establishments of different levels and to the dynamics of student's population growth. It studies the schoolteachers and university teachers staff composition as well as the problems of pupils and students composition.

Основою економічного зростання будь-якої держави є розвиток продуктивних сил, однією із складових яких виступають

люди та людська праця. Прогнозування перспектив відтворення трудових ресурсів України багато в чому залежить від організації та стану системи освіти, тому аналіз тенденцій розвитку цього сектору суспільного життя держави представляє певний науковий та практичний інтерес.

Україна, як відомо, належить до держав з першим типом відтворення населення, що характеризується низькими показниками народжуваності та не значним природним приростом [5, с.205]. Крім цих ментальних факторів з початком 90-х років в Україні тривають глибокі політичні та соціально-економічні ринкові перебудови, які для більшості людей додали погіршення матеріального стану, нестабільності життя і втрату впевненості на майбутнє. Одним із наслідків цих процесів можна вважати зниження показників демографічного стану, що перш за все проявилось наростаючою депопуляцією населення з темпом мінус 300-350 тис. осіб на рік [1, с.74]. Починаючи з 1992-93 рр. природний приріст населення України став від'ємним (-3,5 особи на тисячу мешканців, тоді як, наприклад, у 1960 р. цей показник становив +13%). У 2006 році коефіцієнт природного приросту населення досяг -7 [4]. В результаті за останні 15 років загальна чисельність населення в Україні знизилась майже на 6 млн. (з 52,2 млн. у 1992 р. до 46,6 млн. у 2007 р.), а кількість народжуваних за рік в середньому скоротилась у 3 рази [2, с.137; 5, с.205]. Така ситуація вже у 1999-2001рр. обумовила відповідне зниження резервів на відновлення трудових ресурсів, що перш за все позначилося зменшенням контингенту учнів середніх шкіл і абітурієнтів та загрожує кризою на ринку праці і так само під час набору студентів у заклади вищої освіти.

Слід зазначити, що сама система освіти в Україні останні 15 років перебуває в стані постійного вдосконалення. Необхідність цих процесів перш за все обумовлена тим, що радянська система освіти з її стабільними навчальними програмами та прогнозованими держзамовленнями на фахівців при переході до економічних перебудов у державі перестала відповідати мінливим умовам ринкової економіки. З іншого боку, спрямування України до широкої інтеграції у європейський та світовий простір вимагають певної стандартизації навчальних програм, підходів до організації і проведення навчання та контролю знань за міжнародними вимогами. Для рішення цих задач потрібна оптимізація всіх видів стосунків між вчителем та учнем у процесі навчання, формування викладацького складу виключно із числа висококваліфікованих та мотивованих співробітників. У зв'язку

з цим актуальною проблемою для кожного навчального закладу будь-якого рівня є підбір такого складу персоналу, щоб він міг сприймати і втілювати у життя новітні підходи щодо покращення якості надання освітніх послуг.

Важливою для вітчизняної системи освіти в останні роки стала і проблема працевлаштування випускників навчальних закладів. Не зважаючи на прийняття у 2004 р. Закону України № 2150-1 “Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотацій роботодавцю”, вирішення цих питань ніяк не покращилося, бо норми вказаного Закону зорієнтовані не на попередження надлишкової та неякісної підготовки кадрів, а більш сприяють зростанню прихованого безробіття та малопродуктивної зайнятості [3, 5]. Як вказує С.М.Ніколаєнко (2006) відсутність державних замовлень на фахівців будь якого рівня та надання права підприємствам і організаціям самостійно визначати свою кадрову політику незалежно від стану на ринку праці, постійно створює загрозу безробіття для випускників шкіл та вищих навчальних закладів (ВНЗ). Так, наприклад, у 2003 р. із числа випускників усіх ВНЗ України працевлаштовувалося лише 24,3%, а у 2006р. – 25,8% [3, 4].

У зв'язку з викладеним, метою нашої роботи є дослідження динаміки кількісних показників, результатів і наслідків еволюційних процесів, що відбуваються у системі освіти сучасної України. В процесі роботи використані методи статистичного аналізу.

Статистика свідчить, що за останні 100 років на теренах України відмічались значні коливання загальної кількості таких навчальних закладів як школи та технікуми (училища). Найбільша кількість шкіл зареєстрована у 1960/61 навчальному році (37660 закладів), а найменша у 2005/06 навчальному році (21589 закладів), що в цілому відображає демографічну ситуацію сьогодення із зниженням природного приросту населення у державі відповідно з +13 до – 7. Найбільше число школярів (від 7,0 до 8,5 млн.) було за період з 1950 до 1990 рр. (в середньому 261 учень на 1 школу). За період з 1990–2005 рр. кількість учнів поступово знизилась майже на 2 млн. (з 7,2 млн. до 5,4 млн.), але наповненість шкіл у зв'язку із значним зниженням кількості самих шкіл (майже на 8 тис. одиниць) навіть зросла (в середньому до 283 учнів на 1 шкільний заклад).

Найбільша кількість ВНЗ I-II рівня акредитації (технікумів) та студентів відповідних навчальних закладів функціонувало з 1970 до 1990 рр. (в середньому 750 тис. об'єктів та до 800 тис. студентів).

Кількість ВНЗ III-IV рівня акредитації (інститутів та університетів) в Україні за досліджені роки стрімко збільшувалась (з 27 у 1910-1914 рр. до 345 у 2005 році). Особливо інтенсивно кількість закладів вищої освіти, як і кількість студентів цих центрів навчання стала зростати з 2000 року і на сьогодні досягла по кількості навчальних закладів 347, а за кількістю студентів – 2,2 млн. Таке значне зростання чисельності ВУЗів в Україні відбулося за рахунок створення 202 приватних вищих навчальних закладів, в яких навчається до 399,1 тис. студентів.

За останні 15 років спостерігається суттєве зниження кількості випускників дев'ятих класів середніх шкіл, що завершують навчання у школі (з 290 тис. у 1990 р. до 134 тис. у 2005 р.) і відповідно зросла кількість школярів, що отримують повну середню освіту впродовж 11 років. За даними 2005 р., лише 15,5% із числа дітей, що закінчили 9 класів, йде далі вчитися до професійно-технічних училищ (ПТНЗ) та 12,9% – до технікумів. Решта (71,6% або близько 100 тис. осіб) призупиняють своє навчання на рівні неповного середнього, поповнюючи категорію низькокваліфікованих робітників.

В останні роки (1990-2005 рр.) має місце наступна динаміка кількості випускників окремих навчальних закладів: число випускників загальних середніх шкіл знизилось на 47 тис. (на 6,7%), випускників ПТНЗ зросло на 9 тис. осіб (на 3,2%), випускників ВНЗ I-II рівня акредитації (технікумів) знизилось на 42 тис. осіб (на 29%), а випускників ВНЗ III-IV рівня акредитації – зросло на 126,3 тис. осіб (на 72%). Дані свідчать, що за останні роки відбулася суттєва переорієнтація в підходах молоді до навчання: знизилась пріоритетність робочих спеціальностей і значно зросли потреби у вищій освіті на рівні бакалавра, спеціаліста і магістра. Якщо у 1990/91 навчальному році у ВНЗ III-IV рівня акредитації всіма формами навчання (денною та заочною) були охоплені 881 тис. осіб (170 чоловік на 10000 населення), то у 2005/06 навчальному році їх кількість зросла у 2,5 рази і становила 2 млн. 204 тис. осіб (470 студентів на 10000 населення). Значно зросла і кількість випускників ВНЗ: тільки у 2005 році було випущено 515,1 тис. осіб, в тому числі магістрів – 45,3 тис., спеціалістів – 249,2 тис., бакалаврів – 32,9 тис., молодших спеціалістів – 187,5 тис. Така ситуація в принципі співпадає з потребами постіндустріального періоду економічного розвитку світового суспільства, треба лише, щоб рівень підготовки фахівців створював дійсну інтелектуальну власність.

Однією з основних тенденцій сучасної освіти в Україні є зростаюче прагнення молоді отримати вищу освіту, причому до 60-

65% студентів у державних ВУЗах і майже 100% у ВУЗах недержавної форми власності вчать на контрактній (платній) основі. Високі кількісні показники випускників ВНЗ не завжди співпадають з потребами народного господарства держави та з якістю підготовки фахівців, особливо заочної форми навчання і випускників деяких недержавних вищих навчальних закладів. Про це опосередковано свідчить і статистика стосовно того, що лише 20-30% усіх випускників ВНЗ знаходять роботу за фахом. Така ситуація у певній мірі знижує престижність вищої освіти і потребує пошуку шляхів підвищення авторитету вищої школи і, перш за все, шляхом посилення вимог до рівня знань студентів. Сприятиме цьому і впровадження європейського досвіду повторного проходження (в тому числі на платній основі) не опанованих студентом дисциплін (курсів). Доцільно також відновити практику обов'язкової роботи студентів – заочників за фахом, починаючи з 3-го курсу навчання.

Література

1. Антонік В.І., Ковальчук В.А., Кононенко В.Д., Бабець Є.К., Стасюк В.П. Розміщення продуктивних сил. – К.: Професіонал, 2006. – 224 с.
2. Новицкий П.Т. Население и трудовые ресурсы. – М.: Мысль, 1996. – 350 с.
3. Николаенко С.М. Якість вищої освіти в Україні: погляд у майбутнє // Вища школа, №2. – 2006. – С.3.
4. Статистичний щорічник України. / За ред. О.Г.Осауленка. – К.: Консультант, 2006. – 575 с.
5. Социально – экономическая география Украины /Пер. с укр. Под ред. О. Шабля . – Львов: Світ, 1995. – 640 с.

М.В.Долженко

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У ПОЗААУДИТОРНІЙ РОБОТІ

В статтє представлен анализ понятия “мировоззренческая культура человека”. Рассматриваются и анализируются педагогические условия для воспитания мировоззренческой культуры у студентов высших учебных заведений.

The article deals with the analysis of the notion “world view culture of a person”. The favourable pedagogical conditions for the solution of the problems of the world outlook development within the students of the higher schools are considered and analysed.